

שאלה: אני בן ישיבה ואני בשנת אבל על אבי ז"ל שנפטר לפני כמה חדשים. בינתיים מאז כבר ר"מ בישיבה וכן בחור נוסף מהישיבה נהיו אבלים, והם הם שליחי ציבור בישיבה, ואיני יכול להיות כאן ש"ץ לתפילה.

אבל להתפלל באיזה בית כנסת בעירי, שממהרים את התפילה, ולא אוכל לכוין "כלום" בעת שאני מתפלל, לא בתפילת לחש, ולא בהיותי עובר לפני התיבה, האם עדיף לי לא לעבור לפי התיבה? או האם בכל זאת, כיון שאני בן יחיד ואין לי אחים שיעשו זאת, חייב אני בכל אופן להיות ש"ץ בכל בית כנסת שם יתנו לי אפשרות זאת?

תשובה: יש לדון באופן הגיוני. הרמב"ם פסק (הלכות תפילה פרק ד הלכה א) כי מי שאינו מכוין בתפילה, לא יצא ידי חובה ועליו להתפלל שוב. [מקורו בברכות ל ע"ב] וכך נפסק בשולחן ערוך (סי' ק"א). לכן צריכים לשמור בכל מאמץ אפשרי שתוכל לכוין בתפילה.

לעומת זאת, ספר "זוהר חדש" (מהד' מוסד הרב קוק, דף מט) מביא כי מת אחד הופיע בחלום והודיע כי כאשר בנו עבר [בציבור] לתפילה ולקדיש, קרעו מהמת את גזר דינו ועונשו. וכן העתיק רמ"א (שו"ע יורה דעה שע"ו סוף סעיף ד) "מי שידע להתפלל יתפלל, ויותר מועילך מקדיש יתום, שלא נתקן אלא ל[יתומים] קטנים".

אבל כבר ידעת ש"חובות הלבבות" (שער חשבון הנפש, פרק ג אופן ט) קובע כי "תפילה בלי כוונה, כגוף בלי נשמה". וגם הרמב"ם בספר תשובותיו (במהד' בלאו סי' רסא) כתב כי כשמתפללים "בחיפזון ובמהירות הרי היא טעות גמורה... כי אין הכוונה בהם [=באמירת הברכות] אלא שיהרהרו בהם כשיאמרו... וידע שעם אדון כל העולם הוא מדבר בהם, בין שיבקש ממנו או יודה לו וישבחהו או יתאר פעליו וחסדיו, או יתאר נפלאותיו... וכיצד מותר למהר בזה ולהסיח דעתו ממה שנאמר? אלא למי שאינו יודע מה הוא אומר ואינו מבינו [=כלומר שאינו מבין עברית] אלא דינו בתפילתו דין [עוף] תוכי והשוטה החוזרים על המלים" עכ"ל. [אפשר שלקח דימוי נורא זה מספר הכוזרי, מאמר ב סוף פסקא כד].

בכל אופן שאלה הדומה לשלך הגיע לפני הרב "חזון איש" והוא פסק שעדיף תפילה בכוונה מאשר לומר חזרת הש"ץ.

ואני מוסיף על דבריו. לפי רמב"ם, תפילה היא מצוה מדאורייתא [מהתורה]. לעומת זאת כל ענין חזרת הש"ץ היא רק מדרבנן. אם בהיותו ש"ץ ומוכרח

למהר לא תוכל לכוין בלבך מה שאתה מוציא מפיו, כמו התוכי הנ"ל שהרמב"ם הזכיר, כלום בתפילה כזו תועיל לנשמת המת?

הרבה יותר טוב ומועיל שעליך להתפלל בכוונה, ודי לך בזה שתאמר קדיש אחרי התפילה.

"וכל מעשיך יהיו לשם שמים".